

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

RELATIEF

toneelspel in vier bedrijven

door

Peter de Kemel

1880

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2016
Nr. 2217

JEANNE D'ARC

Historisch toneelspel

door

1880

Paul van Keymeulen

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2016
Nr. 1982

PERSONAGES

(2 dames – 17 heren – figuranten)

William de le Pole, graaf van Suffolk

Pierre Cauchon, bisschop van Beauvais en raadsheer van de Engelse koning

Kapitein Warwick

Jeanne d'Arc

Massieu, griffier

Beaupere, rechter

Nicolas de Houpeville

Jean de La Fontaine, meester in gewoon recht

Dominicaan, een frater

Le Maistre, rechter

Thipaine, chirurgijn

Nicolas Midi

Kanunnik d'Estivet, bijgenaamd Benedicite

Erard, inquisiteur

Karel VII

Guillaume Bouillé, raadsheer van Karel VII

Schildknaap, notaris Manchon, griffier

Ysambard, monnik

Moeder van Jeanne d'Arc

Het stuk speelt in Rouen anno 1431 en 1456.

EERSTE DEEL**1.**

(Zaal in het kasteel van Rouen. Het is kerstavond van het jaar 1430. Cauchon en Suffolk zitten aan een tafel en drinken..)

CAUCHON : Suffolk, ik heb die zevenhonderd dukaten goed ontvangen. En goed besteed om de belangen van uw koning...

SUFFOLK : Onze koning!

CAUCHON : Van onze koning te behartigen. Maar zoals men zegt, koken kost geld, veel geld. Ik verwacht dat Bedford aan mijn betoelaging nog dukaten zal toevoegen, enfin ik verwachtte dat. Ik ben weliswaar niet op geld of aards goed bellust, maar als bisschop heb ik mijn rang op te houden. Beauvais is een belangrijke jurisdictie en, Suffolk, mijn persoonlijke fortuin is daartoe onvoldoende.

SUFFOLK : Bedford doet wat hij kan. Als regent over verwoeste gewesten als Bretagne, Normandië en Artesië heeft hij weinig middelen en dus weinig armslag. Het is bovendien zijn verlangen het rijk aan zijn prins ongeschonden en in een staat van zekere welstand over te laten. Ik bedoel aan de toekomstige Henry VI, bij zijn meerderjarigheid.

CAUCHON : Precies, mijn waarde Suffolk, ik verlang niets anders en niets liever. Maar dan zal zijne excellentie zijn schatkist moeten aanspreken en verse troepen lichten. En in de eerste plaats komaf maken met die Jeanne d'Arc, die het Franse leger nieuwe moed en slagkracht heeft gegeven. Ze is nu wel gevangen genomen maar haar roem en aanhang groeien nog elke dag, als ik mijn spionnen mag geloven. En, Suffolk, ge hebt ze nog niet in handen.

SUFFOLK : Tienduizend dukaten heeft ze ons gekost.

CAUCHON : Het losgeld dat hertog Jan van Luxemburg eist ligt wel hoog, zeker voor een niet adellijk persoon en dan nog een vrouw. Als Bedford ze het waard

vond, dan moeten we ons daar bij neerleggen en wachten tot ze aan ons wordt overgeleverd.

WARWICK : (*Verschijnt als een wervelwind.*) Bisschop, we hebben ze in onze macht. Suffolk, de soldatenhoer is in onze handen. Hier. In Rouen. En vandaag op de vooravond van Kerstdag. Als dat geen gunstig voorteken is! Het liedje van die Jeanne is uitgezongen. De maagd wordt ontmaagd. (*lacht*) Ik hou ze vast, hier, in deze vuist en geen Fransman die haar nog ooit levend terugziet. Zowaar ik leef, dat belooft u kapitein Warwick.

SUFFOLK : (*Reikt hem een beker wijn.*) Warwick, bedaar. Hier drink en bedaar. (*Warwick drinkt gulzig en verslikt zich.*) Een soldaat die niet kan drinken.

CAUCHON : Warwick vertel ons nu wat er gebeurd is, maar kalm en rustig en laat uw soldatentaaltje achterwege.

WARWICK : Kalm? Bedaard? Rustig? Wat nog meer, bisschop. Deze overwinning moet gevierd worden. Ze zal gevierd worden, en zoals het past voor soldaten. Vanavond zullen we de dobbelstenen laten rollen en wie haar wint... (*lacht*)

SUFFOLK : (*roept*) Warwick! (*idem*) Warwick! Beheers u en bevredig onze nieuwsgierigheid.

WARWICK : Wat is er te bevredigen, wat is er te vertellen? De drie wijven, oh pardon, de drie andere Jeannes uit het slot van Beaurevoir zijn eindelijk bezweken voor de mooie Engelse dukaten en hebben hun beschermeling, het katwif, losgelaten. Onder een goede Engelse escorte is ze afgeleverd in de goede stede van Rouen die aan de Seine ligt en nu zit ze opgesloten in het kasteel van Bouvreuil, geboeid en gekluisterd en vastgeketend als een hitsige teef.

CAUCHON : Warwick, alstublieft, een beetje consideratie.

WARWICK : Meer dan tienduizend dukaten heeft die luxehoer aan de Engelse schatkist gekost.

CAUCHON : Bourgondiërs zijn keiharde onderhandelaars. De laatste cent bijten ze in tweeën.

SUFFOLK : Wat mij al weken verbaast is dat Charles, de in Reims tot koning gekroonde aap, niet de minste poging heeft ondernomen om hoger losgeld te bieden en zijn mascotte vrij te kopen.

WARWICK : Voor al de diensten die ze hem heeft bewezen. (*lacht geil*)

SUFFOLK : Zou de Franse schatkist dan toch leeg zijn?

CAUCHON : Messieurs, het is tijd om ernstig te beraadslagen over wat ons te doen staat.

WARWICK : Bisschop, we gaan eerst feest vieren en de hoer uitgebreid naaien.

CAUCHON : Warwick, ik waarschuw u. Ik rapporteer het aan Bedford en ik trek mij terug en dat kan zware gevolgen hebben.

WARWICK : Sedert wanneer laat een Engelse kapitein zich door een Franse bisschop bedreigen.

SUFFOLK : Warwick, voor de laatste keer, hou uw manieren.

CAUCHON : Warwick, schelden kan ieder soldaat, maar wij moeten beramen.

WARWICK : Bisschop, ik ben in de eerste plaats een soldaat. Ik krijg orders en voer die uit, en daarmee basta en amen. Of die Jeanne nu berecht wordt of meteen, zonder vorm van proces, gehalsrecht, geen knip geef ik erom, niet dat! Al zou ik dat laatste doodjammer vinden, want ze had nog veel diensten kunnen bewijzen. (*Lacht liederlijk.*)

CAUCHON : Bedford zal dat nooit goedvinden, om diverse redenen die een soldaat niet snapt. Bedford zal de Maagd niet laten veroordelen zonder heel goede redenen, want Jeanne is een symbool geworden en zelfs meer dan dat. Zonder proces kan zij niet veroordeeld worden. En dat proces, Warwick, zal ik voeren, ik bisschop van Beauvais, en het zal verlopen volgens de regels en eerlijk zijn en schoon.

WARWICK : Bravo! Excellent! Bisschop gij zorgt voor een schoon proces en ondertussen ga ik de avond doorbrengen met een paar goede kameraden en ons bezatten en onze roes uitslapen in een hoerentent... (*lachend af*)

CAUCHON : Warwick was niet in zijn gewone doen!

SUFFOLK : Morgen heeft hij er een beetje spijt van. Bisschop voor uw proces zou ik niet op Warwick rekenen.

CAUCHON : Oh, maar ik reken niet op hem, God sta me bij. Hij is inderdaad te veel soldaat en veel te weinig diplomaat. Hij vergeet dat men iemand die de koning heeft laten kronen en die in een paar maanden tijd heel wat militaire successen heeft behaald, niet zo maar kan veroordelen tot de strop.

SUFFOLK : Dat zou onverstandig zijn. De brandstapel zou beter uitkomen.

CAUCHON : We moeten het handig spelen, Suffolk. Niet Jeanne de legeraanvoerster moeten we aanpakken, maar het eenvoudige boerenmeisje dat bovenaardse stemmen meent te horen. We moeten haar visioenen laten voorkomen als hekserij, toverij en ketterij. Die dingen liggen zeer gevoelig bij onze katholieke bevolking. Als het proces gevoerd wordt zoals het hoort en zoals ik het mij voorstel, gevoerd volgens de regels en de wetten van het kerkelijk recht, dan kan het verdicht enkel de brandstapel zijn. Suffolk, dit proces wordt het proces van Pierre Cauchon.

SUFFOLK : Dan wordt het ook mijn proces, bisschop.

CAUCHON : Dat had ik verwacht, Suffolk.

SUFFOLK : Uw plan, bisschop, dat ik het aan Bedford voorleg.

CAUCHON : Het proces zal verlopen in drie delen. Vooreerst het proces ambtshalve.

SUFFOLK : Dat betekent?

CAUCHON : Niet meer dan het vooronderzoek, met de samenstelling van de jury, de verhoren van de getuigen, enzovoort.

SUFFOLK : De samenstelling van de jury is zeer belangrijk.

CAUCHON : Ik heb een jury op het oog die volledig voor onze zaak is gewonnen. Ik heb vrienden aan de Sorbonne die de bezetter...

SUFFOLK : Cauchon, neem dat woord terug. Mijn koning is de enige rechthebbende op dit land en op de Franse kroon.

CAUCHON : Vrienden die Henry zeer toegenegen zijn en argumenten, religieuze zowel als ethische zullen formuleren, in 't Latijn uiteraard, en ook zullen verdedigen om die Jeanne als afvallige te doen veroordelen. Hun kosten en erelonen liggen echter nogal hoog: het zijn zeer geleerde heren.

SUFFOLK : Ik laat ze per boot naar Rouen brengen en zij kunnen in het kasteel logeren.

CAUCHON : Hm, Suffolk, ik vrees dat ze de stadsherberg zullen verkiezen om zich beter te kunnen ontspannen.

SUFFOLK : Voor die ontspanning kan ook op het kasteel gezorgd worden en indien gewenst, in het geheim, zodat de privacy van de heren gewaarborgd blijft. Als zij belangrijk zijn voor de jury kan en moet het.

CAUCHON : Ik heb ze nodig. Ik heb ook een hafdozijn toegewijde en betrouwbare klerken op het oog om op het proces te wegen. De overige juryleden – kanunniken, dekens, pastoors, abten en ongetorsureerde klerken – zijn niet meer dan figuranten die we een paar dukaten in de hand stoppen en hun rol laten spelen. Ze zullen blij genoeg zijn te mogen meedoen. Ik kan zo meer dan honderd assessoren laten aantreden om de Maagd en het volk te imponeren en het proces een gerechtelijk uitzicht te geven.

SUFFOLK : Meer dan honderd?

CAUCHON : Uit meer dan honderd kan ik kiezen. Voor hun logies, nooddrift en vermaak is al gezorgd. Zij logeren bij collega's.

SUFFOLK : Prachtig. En na het vooronderzoek en de samenstelling van de jury?

CAUCHON : Dan komt het gewoon proces. Tijdens deze fase moeten wij er de beklagde toe brengen om haar dwalingen in te zien en schuld te bekennen. Is dat gebeurd, dan komt het eigenlijke proces: dat van de afvalligheid. Daarna wordt de schuldige overgeleverd aan het wereldlijk gerecht omdat de Kerk bloedvergieten verafschuwt.

SUFFOLK : Dat betekent dus de brandstapel.

CAUCHON : Dat betekent ook het einde van een legende, van de dwaze legende van Jeanne d'Arc, de Maagd van Orléans. De brandstapel lijkt me zeer geschikt om het volk af te schrikken en wat ontspanning te bezorgen. Het schijnt dat terechtstellingen als volksvermaak zeer op prijs worden gesteld.

SUFFOLK : Bedford zal in zijn nopjes zijn. (-) Had gij voor vanavond geen feest gepland?

CAUCHON : De voorbereiding van het proces. Ik kan me geen groter feest inbeelden.

SUFFOLK : Dan wens ik u veel plezier. En succes!

CAUCHON : Suffolk, denk aan de dukaten. Met geld koopt ge de boter.

SUFFOLK : Bisschop, aan uw verzoek wordt voldaan.

CAUCHON : Nog een laatste verzoek. Ik wil op mijn proces geen Engelsen. Enkel een paar wachters en zo onopvallend mogelijk.

SUFFOLK : Ook deze eis, bisschop, wordt ingewilligd. *(Doek.)*

2.

DOMINICAAN : *(voor het doek)* In nomine domini, amen. Hic incipit... Hier begint het proces inzake het christelijke geloof tegen de vrouw Jeanne, gemeenlijk genaamd: de Maagd.

(Het doek gaat open op een decor dat grosso modo hetzelfde is als voor het eerste tafereel. In de zaal zijn aangebracht drie rijen rechters en assessoren. De eerste rij wordt ingenomen door juryleden die aan het woord zullen komen, de tweede en derde rij door figuranten. Cauchon en Le Maistre zetelen op een klein verhoog. Jeanne d'Arc staat in de beklaagdenbank geflankeerd door twee Engelse soldaten.)

CAUCHON : Aan allen hier aanwezig, wij, Pierre, bisschop van Beauvais, en broeder Jean le Maistre, ordinis predicatorum, vice-inquisiteur voor het koninkrijk Frankrijk, onze zegen in de heer Jezus Christus. (-) Het heeft de Goddelijke Voorzienigheid behaagd dat een vrouw, Jeanne, gemeenlijk genaamd de Maagd, in ons bisdom en onze jurisdictie werd gevangen genomen.

JEANNE : *(onderbreekt hem)* Bisschop, ik werd gevangen genomen als soldaat. Maar als ik dit gerechtshof bekijk zie ik geen goddams maar alleen vertegenwoordigers van de Kerk. Is mijn proces een wereldlijk of een kerkelijk proces?

CAUCHON : Dat verneemt ge op tijd en stond.

JEANNE : Bisschop, ik wil het nu vernemen, want als het een kerkelijk proces is, dan eis ik bijstand van een geestelijke van mijn partij.

CAUCHON : Wij kunnen voor een klerk zorgen.

JEANNE : Ik kan hem niet betalen en als gij het doet ben ik niet zeker of hij mij goede raad zal geven en mij uw slechte raad niet zal influisteren. Ik wil bovendien in het bisschoppelijk gevang opgesloten worden en bewaakt door vrouwen en niet door soldaten van de bezetter.

CAUCHON : Hebt gij over het gedrag van uw wachters te klagen?

JEANNE : Ik wil geen goddams als cipiers. Maar als mijn proces een burgerlijk proces zou zijn, ja dan...

CAUCHON : Waarom zou het een burgerlijk proces zijn?

JEANNE : Omdat ik als krijgshoofd tegen de bezetter ben opgetrokken en hem nederlagen heb toegediend. Bisschop, denk aan Patay. Patay heeft Azincourt gewroken.

CAUCHON : Er zijn daar veel goede christenen gesneuveld.

JEANNE : Het is de schuld van Suffolk en Warwick. Zij hebben in Frankrijk niets te zoeken, ik heb hun dat trouwens geschreven.

CAUCHON : En gij hebt geen antwoord ontvangen.

JEANNE : Misschien verstaan de goddams geen Frans. Ik wil nu ook een brief sturen naar Charles, mijn goede koning.

CAUCHON : Waarom?

JEANNE : Om mijn losprijs te bepalen.

CAUCHON : Die lieve koning is u totaal vergeten. Er is nooit een gezant komen informeren naar het losgeld dat op uw hoofd is gezet.

JEANNE : Het is waar dat Charles niet rijk is en zijn schatkist bijna altijd leeg. Die van de goddams schijnt goed gevuld te zijn als ik het aantal juryleden en rechters zie die gij hier hebt samengebracht.

CAUCHON : Samengebracht om een onderzoek in te stellen naar de feiten die u ten laste worden gelegd. *(Doet teken aan de griffier.)* Massieu!

MASSIEU : *(Staat op en leest.)* Samenstelling van het rechtscollege. Voorzitter, monseigneur Pierre Cauchon, bisschop van Beauvais, doctor in de godsgeleerdheid, raadsman van de zeer christelijke koning van Engeland. (-) Procureur-generaal van het proces, de meester Jean d'Estivet, kanunnik van Beauvais en Bayeux. (-) Onderzoeksrechter, meester Jean de la Fontaine, licentiaat in canoniek recht. (-) Het tribunaal wordt bijgestaan door abten en priors, door doctoren en professoren in de theologie, door rechtsgeleerden en kanunniken van het eerbiedwaardige kapittel van Rouen en onder meer van mezelf Jean Massieu, notaris, en de heren Boisguillaume en Guillaume Manchon, eveneens notarissen. *(Gaat zitten. Cauchon staat op.)*

CAUCHON : Jeanne, zweer op het heilig evangelie dat gij naar waarheid zult antwoorden op onze vragen.

JEANNE : Ik weet niet waarover gij mij zult ondervragen.

CAUCHON : Het gaat om vragen over het geloof.

JEANNE : Over mijn openbaringen zal ik niets vertellen. Mijn stemmen hebben het mij verboden.

CAUCHON : Ik herhaal mijn vraag: wilt ge de waarheid zeggen over vragen betreffende ons geloof?

JEANNE : En ik herhaal mijn antwoord, dat ik geen vragen over mijn openbaringen zal beantwoorden.

CAUCHON : Jeanne, wilt ge eindelijk de eed afleggen?

JEANNE : *(Knielt, legt de rechterhand op het evangelie dat Massieu haar toesteekt.)*
Ik zweer de waarheid te zeggen, maar enkel over geloofspunten en niet over mijn openbaringen en mijn stemmen.

CAUCHON : Naam en voornaam?

JEANNE : Ik heet Jeanne met mijn voornaam en d'Arc met mijn familienaam.

CAUCHON : Geboorteplaats?

JEANNE : Domrémy.

CAUCHON : Uw ouders?

JEANNE : Mijn vader heet Jacques en mijn moeder Isabelle.

CAUCHON : Waar zijt gij gedoopt?

JEANNE : In de kerk van Domrémy.

CAUCHON : In Domrémy is geen kerk.

JEANNE : Goed dan: in onze parochiekerk die in Greux ligt, dat met Domrémy één parochie vormt.

CAUCHON : Leeftijd.

JEANNE : Negentien. Mijn moeder leerde mij het geloof en het onzevader en de weesgeloof en het symbolum des geloofs en de tien geboden.

CAUCHON : Ik verzoek u het onzevader te bidden.

JEANNE : Hoor mijn biecht en ik zal het onzevader bidden.

CAUCHON : Jeanne, bid het onzevader.

JEANNE : Bisschop, hoor eerst mijn biecht. (*Cauchon steekt de handen in de lucht, doet teken aan Beaupère en gaat zitten. Beaupère start het eigenlijke verhoor.*)

BEAUPERE : Jeanne, Monseigneur heeft mij opgedragen u te ondervragen. Ik vraag u naar waarheid te antwoorden. Gij hebt het gezworen.

JEANNE : Padre, gij kunt mij vragen stellen waarop ik zal antwoorden. Op andere zal ik dat niet doen.

BEAUPERE : Hoe oud waart ge toen ge het ouderlijk huis verliet?

JEANNE : Ik weet dat niet precies. Achttien jaar?

BEAUPERE : Hebt gij in uw jeugd een ambacht geleerd?

JEANNE : Ja, naaien en spinnen. Als het op spinnen en naaien aankomt, zet ik voor geen enkele vrouw van Rouen een stap opzij.

BEAUPERE : Biecht gij elk jaar uw zonden?

JEANNE : Ja, en met Pasen ontvang ik de eucharistie.

BEAUPERE : Wanneer hebt gij voor het eerst uw stemmen gehoord?

JEANNE : Toen ik dertien was.

BEAUPERE : Gaf die stem u raad?

JEANNE : Mijn stem raadde mij aan mij goed te gedragen en geregeld naar de kerk te gaan.. Ze zei me ook dat ik naar Frankrijk zou moeten vertrekken om het beleg van Orléans op te breken. Ze zei me naar Robert de Baudricourt te gaan in Vaucouleurs. Hij zou me soldaten geven als escorte. Ik antwoordde dat ik een eenvoudig meisje was, dat ik niet kon paardrijden en nog minder met wapens omgaan. Mijn oom bracht me naar Vaucouleurs. Ik zei aan Robert de Baudricourt, dat ik naar Frankrijk moest gaan. Twee keer stuurde hij me weg, de derde keer heeft hij mij een escorte gegeven en een zwaard. Andere wapens droeg ik niet.

BEAUPERE : Wie had u aangeraden om mannenkleden te dragen?

JEANNE : Dat heeft geen belang.

BEAUPERE : Wie had het u aangeraden?

JEANNE : Padre, ga verder!

BEAUPERE : Wie? Wie?

JEANNE : Robert de Baudricourt had zijn soldaten laten zweren mij te beschermen en veilig ter bestemming te brengen. Toen we afscheid namen, zei Robert: “Ga, er kome wat komen moet.”

BEAUPERE : Wat bedoelde hij daarmee?

JEANNE : Ik weet het niet.

BEAUPERE : Bedoelde hij dat ge de koning niet zoudt kunnen redden? Dat God niet van de koning houdt?

JEANNE : Waarom zou God niet van mijn koning houden? Ik weet dat God van hem houdt. Zou Hij me anders naar hem hebben gestuurd?

BEAUPERE : In mannenkleren?

JEANNE : Padre, dat was voor mijn veiligheid.

BEAUPERE : Jeanne, een vrouw in mannenkleren, dat past toch niet!

JEANNE : Padre, ik ben het volkomen met u eens. En mannen in vrouwenkleren, dat past ook niet, nietwaar, padre. *(Jeanne bekijkt de prelaten nadrukkelijk, te beginnen met Cauchon. Geroezemoes en gelach.)*

CAUCHON : *(is rechtgeveerd)* Jeanne, ik verbied u...

JEANNE : Mijn stemmen hebben mij aangeraden om mannenkleren te dragen en ze hadden gelijk.

CAUCHON : Genoeg, genoeg! Beaupère, ga verder!

BEAUPERE : Jeanne, na uw vertrek uit Vaucouleurs...

JEANNE : Ik stuurde een brief naar de koning in Chinon. Wij kwamen in Chinon rond de middag aan. Ik ging naar de koning, in het kasteel. Toen ik in de zaal kwam herkende ik hem meteen, want mijn stem had mij hem aangewezen. Ik zei tegen de koning dat ik tegen de goddams wou vechten.

BEAUPERE : Toen de stem de koning aanwees, was er op die plaats licht?

JEANNE : Ach, dat heeft toch geen belang.

BEAUPERE : Zou het kunnen dat gij boven het hoofd van de koning een engel hebt gezien?

JEANNE : Ach, wat heeft dat voor belang. Alvorens hij instemde om mij te ontvangen had de koning zelf openbaringen gehad.

BEAUPERE : Wat voor openbaringen?

JEANNE : Padre, vraag het aan de koning zelf.

(Licht uit en aan.)

DOMINICAAN : Zitting van zaterdag 24 februari.

CAUCHON : Jeanne, leg de eed af en stel geen voorwaarden.

JEANNE : Ik heb gisteren al...

CAUCHON : Wees verstandig en leg gewoon de eed af.

JEANNE : Maar, bisschop.

CAUCHON : Gaat ge, ja of neen, de eed afleggen?

JEANNE : Bisschop, laat me uitspreken en onderbreek me niet. Voorwaar, men zou mij vragen kunnen stellen die ik niet wil beantwoorden. Het zou kunnen dat men mij vraagt openbaar te maken wat ik beloofd heb geheim te houden, en dan zou ik mijn woord breken, bisschop. Is het dat wat gij verlangt, dat ik mijn woord breek? Ik zeg aan u allen: wees op uw hoede gij allen die u mijn rechters noemt. Gij hebt een zware taak op u geladen en u maakt het mij moeilijk.

CAUCHON : Griffier, noteer: beklagde bedreigt de jury.

JEANNE : Bisschop, ge doet de waarheid geweld aan.

CAUCHON : Zweer dan gewoon, zoals gisteren.

JEANNE : Laten we gewoon verder gaan, ik heb al gezworen. Ach, al die geestelijken van Rouen en van Parijs zouden mij, in eer en geweten, niet veroordelen, als zij van de goddams geen opdracht hadden gekregen. Over mijn komst in Frankrijk zal ik graag vertellen, maar niet alles. Het zou te veel tijd vragen.

CAUCHON : Vraag dan aan de jury of ge moet zweren of niet.

JEANNE : Spreek er mij niet meer over.

CAUCHON : Ge maakt u verdacht door niet te zweren.

JEANNE : Ik ben al verdacht. Ik ben al veroordeeld.

CAUCHON : Jeanne, dit is een eerlijk proces en daarom moet ge zweren.

JEANNE : *(zucht)* Goed dan. Ik zweer de waarheid te zeggen met betrekking tot dit proces. Zo helpe mij God. *(Cauchon doet Beaupère teken en gaat zitten.)*

BEAUPERE : Jeanne, wanneer hebt gij voor het laatst gegeten en gedronken?

JEANNE : Sedert gisteren heb ik voedsel noch drank gekregen.

BEAUPERE : En wanneer hebt ge weer stemmen gehoord?

JEANNE : Gisteren en vandaag.

BEAUPERE : Wat waart ge gisteren aan het doen toen ge uw stemmen hebt vernomen?

JEANNE : Slapen! De stem heeft mij wakker gemaakt.

BEAUPERE : Door u aan te raken?

JEANNE : Zonder mij aan te raken.

BEAUPERE : Was de stem in uw kamer?

JEANNE : Ongetwijfeld.

BEAUPERE : Hebt ge de stem bedankt? Hebt ge geknield?

JEANNE : Ik ben op mijn brits gaan zitten en heb mijn handen gevouwen.

BEAUPERE : Wat heeft de stem u gezegd toen ge wakker werd?

JEANNE : Dat ik op mijn proces onverschrokken moest antwoorden. (*Wijst Cauchon aan.*) Bisschop, wees erop bedacht, gij die u mijn rechter noemt, want er is maar één rechter en dat is God. Let goed op wat ge doet, want het is waar dat ik van God een opdracht heb gekregen. Ge loopt groot gevaar.

CAUCHON : (*wrevelig*) Beaupère, ga verder.

BEAUPERE : Jeanne, die stem, waarvan ge zegt dat ge ze hoort...

JEANNE : (*onderbreekt Beaupère*) Padre, die stem is echt, zo waar ik leef.

BEAUPERE : Is dat een engel? Of komt die stem van een heilige?

JEANNE : De stem komt van God en verder zeg ik niets meer. Ik vrees meer God te mishagen, dan u te antwoorden. En wat dit verhoor betreft, vraag ik om uitstel.

(*Beaupère kijkt naar Cauchon.*)

CAUCHON : De zitting wordt niet onderbroken.

BEAUPERE : Heeft de stem u gezegd dat ge uit uw kerker zou ontsnappen?

JEANNE : Padre, moet ik u dat vertellen?

BEAUPERE : Verschijnt het licht samen met de stemmen?

JEANNE : Het licht hoort bij de stemmen.

BEAUPERE : Jeanne, heeft die stem een gezicht, ogen?

JEANNE : Padre, ik zeg het u niet. Het spreekwoord zegt: "Een man krijgt soms de strop, omdat hij de waarheid spreekt."

BEAUPERE : Jeanne, zijt gij in staat van genade?

JEANNE : Als ik niet in staat van genade ben, dat God er mij in plaatse. Ben ik het wel, dat God er mij in beware. Als ik in staat van doodzonde was, dan zou de stem niet tot mij komen. Toen ik dertien was heeft de stem voor het eerst tot mij gesproken.

HOUPEVILLE : Bisschop, wat heeft dit met het proces te maken? Ze was nog een kind en dus niet verantwoordelijk.

CAUCHON : *(tot Massieu)* Die onbetamelijke tussenkomst wordt geschrapt. *(nors tot Beaupère)* Ga verder.

BEAUPERE : Trok de jeugd van Domrémy partij voor de Bourgondiërs?

JEANNE : Toen ik begrepen had dat mijn stemmen partij kozen voor de koning van Frankrijk, verfoeide ik de Bourgondiërs.

BEAUPERE : Heeft uw stem u verteld dat de Engelsen naar Frankrijk zouden komen?

JEANNE : *(lachend)* Maar padre, ze waren hier toch al een poosje. *(rumoer)*

BEAUPERE : Hebt gij eraan gedacht om tegen de Bourgondiërs op te trekken?

JEANNE : Ik heb vooral gebeden opdat de koning weer in het bezit zou komen van zijn rijk.

BEAUPERE : Wat voor werk deed ge thuis?

JEANNE : Ik hielp waar het nodig was.

BEAUPERE : En die boom, Jeanne, ge weet wel die boom bij de ingang van het dorp?

JEANNE : Ja, bij de ingang van het dorp stond een grote boom. We noemden hem de feeënboom. Niet ver van die boom was er ook een bron. Ik heb gehoord dat zieken van die bron gingen drinken om te genezen. Of zij werkelijk genazen, weet ik niet.

BEAUPERE : En die boom?

JEANNE : Hij was reusachtig. Soms ging ik er met andere meisjes naartoe en dan maakten we slingers voor het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Domrémy. Jeanne Aubry die mijn meter is, heeft me verteld dat ze daar feeën had gezien. Ikzelf heb er nooit gezien. Voor mij waren dat sprookjes.

BEAUPERE : Jeanne, zoudt ge opnieuw vrouwenkieren willen dragen?

(Jeanne kijkt naar de haar omringende toogdragende clerus en schiet in de lach. Licht uit en aan.)

DOMINICAAN : Zitting van dinsdag 27 februari.

CAUCHON : Jeanne, ik vraag u de eed af te leggen.

JEANNE : Ik zal zweren over het proces. Dat moet volstaan. Ik heb al genoeg gezworen.

BEAUPERE : Jeanne, hoe stelt gij het sedert zaterdag?

JEANNE : Ik ben vermagerd, zoals ge kunt zien. Het eten van de goddams deugt niet, het heeft nooit gedeugd.

CAUCHON : Ah!

JEANNE : Geef mij boerenkost uit Domrémy en ik zal vlug weer bijkomen. Als ik rond mij zie, dan merk ik dat de keuken van de klerken en kanunniken rijkelijker moet zijn. *(gelach)*

CAUCHON : Griffier, noteer dat.

MASSIEU : De appreciatie van onze keuken, monseigneur?

CAUCHON : De klacht van Jeanne, notaris. En laat er wat aan doen.

JEANNE : Bisschop, het zal niet helpen, want de goddams kennen niets van koken. In een moeite door zou men mij naar de kerkelijke gevangenis kunnen overbrengen en mij door vrouwen laten bewaken.

CAUCHON : Ah, waarom?

JEANNE : Bisschop, omdat de goddams die mij bewaken geen doetjes zijn. Gelukkig kan ik mij nog verdedigen en maken mijn mannenkleren het hun moeilijk.

CAUCHON : Griffier, noteer dat.

MASSIEU : *(leest)* "... en word ik lastig gevallen door mijn bewakers."

JEANNE : Bovendien, bisschop, als ge het nog niet wist, ik word 's nachts als een boosdoener aan handen en voeten gekluisterd.

CAUCHON : Het tribunaal zal kapitein Warwick vragen om uw kluisters af te nemen
(-) Neem over, Beaupère.

BEAUPERE : Jeanne, hebt gij tijdens de vasten gevast?

JEANNE : Ik hou mijn vasten zoals het een christen betaamt.

BEAUPERE : Hebt gij sedert zaterdag uw stemmen nog gehoord?